

УДК 378 (477): 37. 026

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ВІДПОВІДНОСТІ ІЗ БОЛОНСЬКИМИ ВИМОГАМИ

Дацків І.Є.

У статті розглядаються особливості організації, види, значення самостійної роботи студентів та проблеми впровадження у відповідності з Болонськими вимогами.

Ключові слова: самостійна робота, навчальний процес, якість освіти, діяльність студентів.

Європейський простір відкриває нові перспективи для вдосконалення вітчизняної системи вищої освіти. Перехід від традиційної організації навчально-виховного процесу до європейської зумовило багато публікацій та обговорень, проте недостатньо висвітлені особливості організації самостійної роботи та проблеми, які виникають під час впровадження Болонської системи.

Реформування та виокремлення завдань і перспектив розвитку сучасної вищої освіти України в контексті Болонського процесу розглядають такі науковці як В.М.Манько, М.М.Боднар, М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, К.М.Левківський, Ю.В.Сухарніков, О.П.Бодик, М.В.Кукалець досліджують самостійну роботу студентів як невід'ємну складову навчального процесу. О.Д.Демченко, О.Г.Юхимов, М.М.Солдатенко вивчають систему організації самостійної роботи студентів.

Метою статті є з'ясувати особливості організації самостійної роботи студентів у відповідності із Болонськими вимогами, окреслити види позааудиторної роботи та проблеми, які постають під час впровадження Болонської системи.

Після того, як Україна приєдналась до Болонської угоди в травні 2005р., наша держава стала на міжнародний інтеграційно-інноваційний шлях. Це стало поворотним моментом для розвитку вищої освіти. У зв'язку зі сталим розвитком Болонського процесу наша держава зобов'язана дотримуватись європейських стандартів та рекомендацій, розроблених та прийнятих у Лісабоні (1997), Сорбоні (1998) та Комюніке конференції міністрів європейських країн, що відповідають за вищу освіту (Прага-2001, Берлін-2003, Берген-2005, Лондон-2007, Лувен-2009). Варто конкретніше розглянути підсумки Лувенського комюніке 27-29 травня 2009р., яке, підсумувавши попередні досягнення, показало перспективи та завдання для європейської освіти (2010 – 2020 р.р.).

Перспективи Болонського процесу на наступне десятиріччя: зростання національної та міжнародної мобільності студентів та викладачів; гарантована якість вищої освіти у відповідності до загальноприйнятих стандартів за допомогою Європейської системи забезпечення якості; рівний доступ представників всіх соці-

альних груп до вищої освіти; сприяння працевлаштуванню через побудову партнерства між навчальними закладами, владою, соціальними партнерами; вища освіта має базуватися на наукових дослідженнях, інноваціях та розвитку креативності; орієнтація викладачів на тісну співпрацю зі студентами у розширенні спектру напрямів навчання; взаємне визнання дипломів та періодів навчання [2].

Дуже мало обговорюється принцип мобільності, хоча він є одним із основних у Болонському процесі. Для зростання національної та міжнародної мобільності студентів та викладачів, на нашу думку, є необхідним розробити спільні для студентів із Європи навчальні плани та навчальні програми підготовки фахівців на кожен напрям навчання. Таким чином, студент, який навчається на певній спеціальності в одній країні, а пізніше продовжує навчання в іншій, буде бачити які і скільки кредитів йому потрібно ще набрати для отримання диплому.

Характерним у розвитку вищої освіти в Україні є заохочення до пошуку і впровадження інновацій. Спостерігається чим далі, тим швидший перехід від традиційного до якісно нового підходу та нетрадиційних методів викладання. Викладачів вищих навчальних закладів все більше заохочують до прояву креативності, запровадження оригінальних ідей на парах та роботи над науковими дослідженнями.

Ми погоджуємось зі словами С.В.Лісової щодо якості освіти: "Затвержені якісні показники, що характеризують кваліфікаційну структуру кадрового складу освітніх установ вищої професійної освіти різного виду (інститут, академія, університет), а з метою підвищення ефективності його використання здійснюється формування корпоративних (міжвузівських) освітніх програм, спрямованих на залучення професури із високим педагогічним і науковим потенціалом" [7, с.197]. Таким чином забезпечується якість вищої освіти та навчальних програм за рахунок висококваліфікованого персоналу. Наявність досвідченого професорсько-викладацького складу є одним із ключових показників переходу до європейської інтегрованої-інноваційної системи.

На Всесвітній конференції ЮНЕСКО у 1998р. була прийнята "Всесвітня декларація про вищу освіту для XXI століття" щодо якості освіти, де визначено: "Якість у сфері вищої освіти є багатомірною концепцією, що повинна охоплювати усі її функції й види діяльності:навчальні й академічні програми; наукові дослідження

і стипендії; комплектування кадрами; учнів; матеріально-технічну базу; устаткування; роботу на благо суспільства та академічне середовище” [10, с.26]. Отже, не менш важливим для успішної реалізації освітнього процесу є наявність методично-навчальної бази, яка включає не лише сучасні бібліотеки, а й комп’ютерні мережі, що можливе за рахунок відповідного фінансування з боку держави. Матеріально-технічна база виступає основою та інформаційною підтримкою для навчальних програм викладачів та їхніх наукових досліджень, які в подальшому максимально будуть впроваджуватись у навчальний процес, оскільки на цьому базується вища освіта.

У зв’язку із Болонською системою відбувається скорочення в навчальному плані аудиторних годин і збільшення годин для позааудиторної (самостійної) роботи. Таким чином, ця значна частина навчального навантаження повинна мати чітку визначеність відносно змісту та організації. Методичне забезпечення повинно передбачати не лише підручники, навчально-методичні посібники, наукову літературу чи періодичні видання, а й засоби для самоконтролю (тести, запитання). Важливе значення для організації самостійної роботи також відіграє складання індивідуального плану студента, завдяки якому він може оцінити необхідний обсяг навчального матеріалу.

Розглянемо види самостійної роботи з іноземної мови: підготувати доповідь, реферат на актуальні теми з елементами наукового дослідження та його презентація; вивчити певні теми самостійно, користуючись рекомендованою літературою; зробити письмовий переклад статті; опрацювати статтю англійською мовою і згідно її змісту підготувати коротке резюме; скласти діалог; написання творів; робота з англомовною пресою; додаткове домашнє читання; систематизація вивченого матеріалу перед модулем. Можемо зробити висновок, що самостійна робота є не лише одним з видів роботи студентів для здобуття знань, але й способом виховання особистості, адже студент вчиться працювати над собою і розвиває свої вміння та навички.

О.Д.Демченко розглядає самостійну роботу як “основну форму організації навчання, яка включає різноманітні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності, яка здійснюється на аудиторних та позааудиторних заняттях з урахуванням індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів під керівництвом викладача або без його безпосередньої участі” [4, с.69]. Особливу роль в організації самостійної роботи відіграє проведення консультативних занять, оскільки не завжди студенти можуть самостійно здобути необхідні знання з певної дисципліни. Завдання викладача під час проведення таких занять не лише перевірити та оцінити вивчене студентом, але й скерувати його у вірному напрямку, допомогти організувати процес самостійного вивчення матеріалу.

Одним із важливих питань, яке часто нівелюється викладачами у процесі навчання є організація самостійної роботи студента як невід’ємної частини вдосконалення навчально-виховного процесу. На думку О.П.Бодик, “Виконання завдань, що поставили перед вищою школою, вимагають пошуку шляхів удосконалення навчально-виховного процесу, розроблення нових методів та організаційних форм взаємодії викладача і студента. Тільки ті знання, до яких студент прийшов самостійно, завдяки власному досвіду, думці та діям, стають справді міцним його здобутком” [1, с.24]. Внаслідок цього відбувається поступовий перехід від готового подання інформації викладачем до самостійного здобуття цього матеріалу, тобто формується досвід самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів. Таким чином, науково-теоретичний курс та отримані знання виступають базою для самостійної роботи.

Проте такий вид пізнавальної діяльності принесе більш якісний та вагомий результат у тому випадку, якщо викладач буде

систематично контролювати, але не брати безпосередню участь. “Викладач лише організовує пізнавальну діяльність студентів. Студент сам здійснює пізнання. Ніякі знання, якщо вони не прикріплені самостійною діяльністю, не можуть стати справжнім надбанням людини” [1, с.26].

Європейська конкурентоспроможна система освіти потребує студентів, які здатні аналізувати та систематизувати здобуті знання, вміють критично та креативно мислити, брати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблему, використовуючи досвід творчої та дослідної діяльності, швидко знаходити вихід із критичної ситуації, а також організувати та спланувати процес. “Завданням самостійної роботи є формування таких компетентностей студента, які дадуть йому можливість якнайповніше реалізуватися на світовому ринку праці” [6, с.173]. Отже, будь-який випускник повинен мати навички самостійної роботи загалом, володіти фундаментальними знаннями, бути самоорганізованим та всебічно розвинутою особистістю. На нашу думку, частково сприяє цьому самостійна робота, якщо вона методично правильно організована та проконтрольована викладачем у процесі навчально-виховної діяльності.

Під час організації самостійної роботи студента викладач повинен врахувати такі шляхи вдосконалення цього процесу: “забезпечення єдності освітньої, виховної і розвиваючої функцій навчання; реалізація комплексу принципів навчання і принципів розвитку самостійної пізнавальної діяльності; забезпечення динамічності навчання, його спрямованості на розвиток активності розумової діяльності студентів; орієнтація студентів на систематичну самостійну пізнавальну діяльність і вдосконалення її організації; комплексне педагогічно доцільне використання сучасних технічних засобів навчання; створення сприятливих навчальних обставин; використання системи психолого-педагогічних стимулів щодо активної самостійної пізнавальної діяльності студентів” [1, с.27]. Врахувавши вище наведені шляхи вдосконалення викладачі зможуть допомогти досягнути не лише кількісних, а якісних результатів у здобутті знань із науково-теоретичного курсу та самостійної роботи.

Введення модульної системи навчання відобразилось на організації самостійної роботи студентів. Слід зауважити, що, завдяки цій системі, студенти стали активніше і якісніше готуватись до занять, стараються виконати певні додаткові завдання чи підготувати доповідь. Власне кажучи, вони розуміють, що така система навчання допомагає їм уникнути традиційного складання екзаменів завдяки достатній кількості отриманих балів. На нашу думку, у вищій освіті в Україні кредитно-модульна система, на жаль, не є повністю досконалою та не до кінця ефективно впроваджується. Аналізуючи сьогоденний стан освіти у вищих навчальних закладах, бачимо негативну ситуацію: самостійна пізнавальна діяльність студентами не завжди виконується.

Отже, організація самостійної роботи викладачами є досить нелегким процесом. На нашу думку, існує ряд проблем щодо цього питання: по-перше, викладачі переважно оцінюють знання, здобуті на лекціях, а не під час самостійної роботи; по-друге, нема відповідного систематичного контролю позааудиторної роботи; по-третє, деякі викладачі не вважають за потрібне приділяти багато уваги цьому виду студентської діяльності, змінюючи свої відшліфовані роками робочі програми чи систему викладання. Їхнє вирішення можливе лише при умові створення системи контролю за якістю знань студентів, навчального процесу та професійної діяльності викладачів. Разом з тим необхідна демократизація вищої освіти загалом, бо проблеми, які постають під час впровадження Болонської системи, потребують активності та готовності абсорбувати нові прогресивні ідеї учасниками Болонського процесу (викладачами та студентами).

Література

1. Бодик О.П. Самостійна робота студентів як важлива складова навчального процесу в контексті Болонського процесу / О.П.Бодик // Болонський процес в Україні та Європі: досвід, проблеми, перспектива. Зб. наукових праць. – 2008. – Вип. 8. – С.24-30
2. Вища освіта України в європейському просторі вищої освіти та наукових досліджень [Електронний ресурс]: Народа Міністрів освіти європейських країн / Т.В.Фініков – Бельгія, 2009. – iteach.com.ua/files/vnz-zseminar-2009/finikov_3.PPT
3. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посібник / МО і НУ; За ред. В.Г.Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан,

2004. – 384 с.
4. Демченко О.Д. Дидактична система організації самостійної роботи студентів / Олена Демченко // Рідна школа. – 2006. – №5. – С.68-70
 5. Кечик О.О. Організація самостійної роботи студентів Педагогічного коледжу / Ольга Олександрівна Кечик // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – №8. – С.212-216
 6. Кукалець М.В. Самостійна робота у контексті Болонського процесу / Мирослава Василівна Кукалець // Болонський процес в Україні та Європі: досвід, проблеми, перспектива. Зб. наукових праць. – 2008. – Вип. 8. – С.172-175
 7. Лісова С.В. Болонський процес і якість освіти / Світлана Валеріївна Лісова // Болонський процес в Україні та Європі: досвід, проблеми, перспектива. Зб. наукових праць. – 2008. – Вип. 8. – С.194-198
 8. Міжнародний науковий вісник. Вітчизняний та зарубіжний досвід упровадження Болонської системи: успіхи і проблеми. Зб. наук. статей за матеріалами XVIII Міжнародної науково-практичної конференції 5-8 травня 2009. Ужгород (Україна) – Мішкольц (Угорщина). – Ужгород: Ліра ЗақДУ, 2009. – 436 с.
 9. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: Матеріали до першої лекції / Уклад. М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, К.М.Левківський, Ю.В.Сухарніков; відп. ред. М.Ф.Степко. – К.: Изд., 2004. – 24 с.
 10. Высшее образование в XXI веке: подходы и практические меры. – Париж: ЮНЕСКО, 1998, 5-9 окт. – 335 с.

Дацкив І.Е.

Особенности организации самостоятельной работы студентов относительно Болонскими требованиями

В статье рассматриваются особенности организации, виды, значение самостоятельной работы студентов и проблемы введения в соответствии с Болонскими требованиями.

Ключевые слова: самостоятельная работа, учебный процесс, качество образование, деятельность студентов.

Datskiv I.E.

Specificity of students individual work organization in accordance with the requirements of the Bologna process

In the article the peculiarities of the organization, kinds, importance of the students' self-maintained work and the issues of introduction in accordance with Bologna requirements have been examined.

Key words: self-maintained work, studying process, quality of education, students' activity.